

Stručni članak
UDK 378.681(450):811.163.42'243

Primljen 09. 01. 2006.
Prihvaćen 23. 03. 2006.

HRVATSKI U TALIJANSKOM OKRUŽJU

Ljerka Hofman*

Sveučilište u Udinama

Članak opisuje način organizacije studija hrvatskog jezika na talijanskim sveučilištima, posebno na Sveučilištu u Udinama, gdje se broj studenata koji studiraju hrvatski jezik u posljednje četiri godine prilično povećao.

Na svim talijanskim sveučilištima studij tog jezika organiziran je kao studij srpsko-hrvatskog jezika osim na Sveučilištu «La Sapienza» u Rimu gdje se učenje hrvatskog i srpskog jezika ostvaruje odvojeno.

U jednom dijelu članka razmatraju se poteškoće talijanskih studenata koji uče hrvatski kao strani jezik i govori se o pristupu hrvatskom jeziku kao stranom i drugom jeziku.

Ključne riječi: *organizacija studija hrvatskog jezika, hrvatski kao strani jezik, hrvatski kao drugi jezik, lektorat hrvatskog jezika*

Hrvatskoj je, prema rezultatima trgovinske razmjene, u posljednje vrijeme Italija postala prvi poslovni partner. Stoga ne začuđuje činjenica da među Talijanima, pogotovo u pograničnoj oblasti pokrajine Friuli Venezia Giulia, raste zanimanje za učenje hrvatskog jezika. Razne obrazovne institucije sve češće organiziraju tečajeve hrvatskog jezika namijenjene odraslima, a u Udinama su to: Sveučilište za odrasle (Università di libera età), Zavod za profesionalno obrazovanje i uvođenje u poslovni svijet (Istituto di formazione professionale ed avviamento al lavoro – IAL), i Sveučilište za treću životnu dob (Università di terza età).

Na talijanskim fakultetima za strane jezike i književnosti tradicija učenja hrvatskog odnosno, još uvijek, srpskohrvatskog jezika vrlo je duga, a studij hrvatskog jezika, kako je moguće vidjeti na zemljopisnoj karti, može se, osim u Udinama, upisati na fakultetima za strane jezike i književnosti u sljedećim talijanskim gradovima: u Torinu, Milanu, Padovi, Veneciji, Trstu, Firenci, Peskari, Rimu, Napulju i Bariju.

Na svim navedenim fakultetima studij hrvatskog jezika uključen je u smjer stranog jezika i književnosti Odsjeka za slavistiku ili Odsjeka za jezike i književnosti Srednje i Istočne Europe te u relativno novi smjer tzv.: „mediazione culturale” koji na spomenutim fakultetima postoji posljednjih četiri ili pet godina. Studij traje tri, odnosno pet godina. Na svim fakultetima upisuje ga svake akademske godine prosječno između dvadeset i trideset studenata, najviše Talijana, a uz njih obično bude i pet, šest studenata, hrvatskih, bosanskih, srpskih ili crnogorskih govornika. Oni upisuju spomenuti studij iz različitih razloga, uglavnom da bi olakšali studiranje u Italiji, zbog stjecanja opsežnijeg znanja iz književnosti i svojega

materinskog jezika, ukoliko je riječ o djeci iseljenika, ili da bi lakše našli posao u nekoj od talijanskih tvrtki koje imaju poslovne veze s tvrtkama u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Srbiji i Crnoj Gori.

Talijanski studenti najčešće se odlučuju za studij hrvatskog jezika jer smatraju da bi im znanje tog jezika, kad Hrvatska uđe u Europsku uniju, moglo omogućiti brže pronalaženje zaposlenja.

Zanimljivo je istaknuti da je naziv katedre koja se odnosi na hrvatski i srpski jezik na gotovo svim fakultetima u prethodno navedenim talijanskim gradovima uglavnom još uvijek „lingua e letteratura serbo-croata” (srpskohrvatski jezik i književnost) i to u Torinu, Veneciji, na Katoličkom fakultetu u Milanu na kojem ne postoje lektorati ni za hrvatski ni za srpski jezik nego figura tzv. „cultore di materia”, te u Trstu, Napulju, Bariju. Na fakultetu u Bariju ostvarena je i međufakultetska suradnja s Banja Lukom u okviru koje na katedri postoji i figura tzv. „tutore” za bosanski jezik. To je ujedno i jedini fakultet u Italiji gdje se bosanski jezik spominje kao zaseban jezik. Na fakultetima u Padovi, Rimu i Firenci naziv je katedre „lingua e letteratura serba e croata” (srpski i hrvatski jezik i književnost) kao i u Udinama dok je u Peskari „lingua e letteratura serba o croata” (srpski ili hrvatski jezik i književnost).

Lektorati u Padovi, Rimu i Firenci organizirani su na razini razmjene s hrvatskim Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa tako da su tamo prisutni lektorati hrvatskog jezika kao i u Peskari gdje lektor hrvatskog jezika nije razmjenski, ali gdje djeluje lektorat hrvatskog jezika i ostvaruje se suradnja s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa.

Rimsko sveučilište „La Sapienza” na kojem se nalazi Katedra za hrvatski i srpski jezik i književnost za sada je jedini fakultet u Italiji na kojem postoje dva zasebna lektorata: lektorat za hrvatski i lektorat za srpski jezik, i gdje rade dva lektora.

Kako je organiziran lektorat hrvatskog jezika na Sveučilištu u Udinama?

Na Fakultetu za strane jezike i književnosti Sveučilišta u Udinama, u sklopu Katedre za srpski i hrvatski jezik postoji i lektorat hrvatskog jezika, međutim, on ne djeluje u suradnji s hrvatskim Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa, već u sklopu Lingvističkog centra sveučilišta.

U akademskoj 2005./2006. godini studij je upisalo dvadeset studenata od kojih je, prema najnovijim podacima, sedam izabralo hrvatski kao treći jezik što znači da će ga učiti samo godinu dana. Ostali studenti učiti će ga tri odnosno pet godina. Do kraja mjeseca studenog svake akademske godine studenti mogu birati između postojećih jezika srednje i istočne Europe, a to su češki, poljski, hrvatski odnosno srpski, slovenski, mađarski i rumunjski.

Sastav studenata na fakultetu u Udinama u razdoblju od 2002. do 2005. godine

U posljednje četiri godine na Fakultetu za strane jezike i književnosti u Udinama broj studenata koji su upisali hrvatski jezik na prvoj godini bio je sljedeći:

2002./2003. 9

- šest talijanskih govornika
- tri studenta s hrvatskog i bosanskog govornog područja

2003./2004. 14

- devet talijanskih govornika
- dva studenta iz Bosne i Hercegovine (Sarajevo), oboje vrlo tečno govore, ali su gotovo cijelo školovanje proveli u Italiji
- dva studenta iz Slovenije (Erazmus), hrvatski kao treći jezik.
- jedan student koji je pohađao dvojezičnu osnovnu i srednju školu (talijanski i slovenski jezik),

2004./2005. 20

- četrnaest talijanskih govornika – dva studenta iz Istre
- dva studenta iz Rusije
- jedan student iz Albanije koji je za vrijeme cijelog školovanja boravio u Italiji
- jedan student Talijan koji već aktivno upotrebljava hrvatski jezik

2005./2006 20

- četrnaest talijanskih govornika
- šest studenata kojima je hrvatski materinski jezik

Ukupno ima oko trideset pet studenata na sve tri godine.

Za lektorat hrvatskog jezika godišnje je predviđeno ukupno tristo pedeset sati. Prema već utvrđenoj raspodjeli, pedeset sati se utroši na pripremanje ispitnih zadataka za svaki pojedini ispitni rok, autentičnog materijala i konzultacije sa studentima. Za svaku godinu studija predviđeno je po stotinu sati, a nastava se odvija u trajanju od dvanaest sati tjedno, odnosno dva puta po dva sata tjedno sa studentima svake godine (za prve tri godine studija).

Uz osnovne udžbenike „Dobro došli 1–2” Jasne Barešić, najnovije udžbenike Učimo hrvatski 1, 2, Vesne Kosovac i Vide Lukić te Učimo hrvatski 3 i 4” Višnje Kostrenčić, Miljenka Kovačićeka i Vide Lukić s CD-ovima, koriste se udžbenici Hrvatskog jezika za peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovne škole Z. Lugarića i N. Koharovića, udžbenici za gimnaziju Hrvatski jezik 2 Josipa Silića i Hrvatski jezik 3 Ive Pranjkovića, Priručna gramatika hrvatskog jezika Dragutina. Raguža, Gramatika hrvatskog jezika grupe autora (Barić, Lončarić, Malić, Pavešić, Peti, Zečević, Znika), Grammatica della lingua croata (Gramatika hrvatskog jezika) Marine Lipovac, Compendio della lingua croata (Priručnik hrvatskog jezika) Ines Olivari Venier, Gramatička vježbenica Mirjane Cesarec, Hrvatski

školski pravopis S. Babića, S. Hum i M. Moguša, veliki broj vježbi koje lektor sam priprema i koje su studenti prikupili na raznim tečajevima za vrijeme boravka u Hrvatskoj, tekstovi iz udžbenika namijenjenog za hrvatsku dopunsku nastavu u inozemstvu, brojni prilagođeni novinski članci sa sadržajima vezanim za hrvatsku književnost, film, kulturu, tradicije i običaje te snimke autentičnih razgovora i intervjuua s temama iz svakodnevnih životnih situacija. Sve navedene udžbenike, priručnike, gramatike hrvatskog jezika i brojne knjige iz hrvatske starije i novije književnosti, rječnike, leksikone i ostalu literaturu studenti mogu dobiti u vrlo opremljenoj knjižnici odsjeka kao i u lingvističkom centru fakulteta.

Hrvatski kao drugi jezik

Osim pristupa kao stranome jeziku, hrvatskom se u poučavanju pristupa i kao drugom jeziku, i to kad je npr. riječ o studentima s hrvatskog govornog područja koji desetak i više godina borave u Italiji. Tijekom proteklog razdoblja na fakultet su se upisivali studenti koji su došli u Italiju devedesetih godina kao djeca iseljenika s područja bivše Jugoslavije. Dakle, ti studenti školovali su se, najvećim dijelom, u Italiji, stekli su svoja osnovna i srednjoškolska znanja na talijanskom jeziku (L2), jeziku koji je njima postao, u stvari, primarno sredstvo komunikacije, a čime je produbljenje usvajanje materinskog jezika, tu se misli na ono koje se stječe redovitim obrazovanjem, donekle ili u potpunosti, bilo potisnuto. U najvećem broju slučajeva komunikacija na hrvatskom jeziku postala je gotovo u potpunosti ograničena, i vremenski i prostorno, na obitelj i prijateljski krug.

Prema Lingvističkoj teoriji uzajamne ovisnosti (Linguistic Interdependence Theory) kanadskog znanstvenika J. Cumminsa, osobe koje govore jedan jezik, posjeduju temeljni skup kognitivnih i jezičnih sposobnosti sličan temeljima iceberg-a. Površinski aspekti jezika slični su vrhovima iceberg-a. Ako osoba poznaje dva jezika, to je kao da posjeduje dva vrha iceberg-a sa zajedničkim temeljnim slojem. Prema toj teoriji, osoba koja već posjeduje temelje u poznavanju jezika, puno će lakše usvojiti drugi jezik. („...According to the Linguistic Interdependence Theory, a language user possesses an underlying set of cognitive and language abilities that are similar to the base of an iceberg. The surface features of a language are similar to the caps of an iceberg. If a person knows two languages, it is like having a two ice caps with a common underlying base. As theory goes, if you already have a language base, it is easier to acquire a second language.”, Cummins, 1989.) . Taj kanadski znanstvenik istakao je, međutim, i veliku važnost procesa u kojem bi trebalo osobama, naročito djeci koja usvajaju drugi jezik, omogućiti, makar samo na određeno vrijeme, kontinuitet u prelijevanju usvojenih spoznaja iz vlastitog materinskog jezika u jezik koji usvajaju i to usporednim načinom. Kako on smatra, to je vrlo važno jer bi izostajanje takvog procesa moglo izazvati prekid kognitivnog razvoja. a time otežati i znatno usporiti proces učenja drugog jezika.

Možda se neke od potvrda njegovih teorija mogu uočiti upravo kod prije spomenutih studenata. Naime, kod njih se, iako su izvorni govornici (hrvatski govore tečno i poznaju značajan broj riječi), često primjećuje nedostatak temeljnog, prvenstveno teorijskog, znanja iz gramatike i sintakse materinskog jezika, spoznajâ koje se usvajaju samo tijekom redovitog

kontinuiranog obrazovnog procesa.

Pokazalo se da je takvim studentima lektorat potreban upravo zato što kroz vježbe, iako su one za njih zasigurno vrlo jednostavne, ipak postupno usvajaju teorijska znanja iz gramatike pomoću kojih dobivaju odgovore na pitanja vezana za „mehanizme” što su u svojem materinskom jeziku spontano usvojili i koje, upravo zbog spontanog usvajanja ne znaju objasniti.

Zbog ograničenog broja sati namijenjenog lektoratu, nažalost, nije moguće takve studente materinskog jezika odvojiti od talijanskih govornika i održavati nastavu na način koji bi im omogućio upotpunjavanje saznanja koja bi inače usvojili redovitim obrazovanjem na materinskom jeziku.

Hrvatski kao drugi jezik usvajaju studenti-Talijani tijekom boravka u Hrvatskoj (Croaticum, Ljetna škola hrvatskog jezika, Zagrebačka slavistička škola u Dubrovniku te na ostalim tečajevima koji se organiziraju za strance u Zadru, Dubrovniku, itd. Prema podacima iz protekle četiri godine na takvim je tečajevima sudjelovalo dvanaest talijanskih studenata iz Udina, i to prvenstveno zahvaljujući stipendijama i izuzetno kvalitetnoj suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, Hrvatskoj matici iseljenika, Filozofskom fakultetu, Zagrebačkoj slavističkoj školi i Croaticumu. Iako je riječ o relativno kratkim boravcima, od samo petnaest ili mjesec dana, kad je riječ o seminarima Zagrebačke slavističke škole i tečajevima hrvatskog jezika Ljetne škole u Zagrebu, napredak studenata u usvajanju jezika bio je više nego očigledan, a time i njihova motiviranost za daljnje učenje puno izraženija.

Sve to potvrđuje činjenicu da je „full immersion”, makar i kratkotrajan, izuzetno važan čimbenik za učenje jer upravo služenje jezikom i stjecanje veće sigurnosti kod svladavanja lingvističkih i komunikacijskih prepreka pri boravku u zemlji u kojoj se taj jezik stvarno govori, studentu služi kao izuzetno važan poticaj za daljnje učenje. To je, također, pridonijelo i kvalitetnijem odvijanju nastave nakon njihovog povratka u Udine.

Međutim, koliko raduje činjenica da se broj studenata zainteresiranih za učenje hrvatskog jezika povećava, toliko žalosti to da mnogi od njih neće imati mogućnosti boraviti u Hrvatskoj jer je broj stipendija ograničen, a Hrvatska, bar za sada, budući da nije članica Europske unije, ne može koristiti europske fondove i sudjelovati u projektima studentske razmjene (Erazmus, Tempus).

Vrijedno je napomenuti da su neki od studenata koji osim hrvatskog jezika studiraju njemački ili slovenski, a koji su ostvarili šestomjesečne stipendije putem projekata poput Erazmusa ili Sokratesa, pohađali i nastavu jezika i književnosti te lektorate hrvatskog jezika na sveučilištima u spomenutim zemljama te su tako ostvarili uvjete za priznavanje ispita iz hrvatskog jezika koje su položili tamo.

Hrvatski jezik u hrvatskoj dopunskoj nastavi

Hrvatski jezik uči se i u hrvatskoj dopunskoj nastavi koja je u Italiji organizirana u gradu Molise, Rimu, Trstu, Udinama i Manzanu. Prema posljednjim podacima, u hrvatskoj dopunskoj nastavi organiziranoj u Trstu, Udinama i Manzanu, u zadnje tri godine bilo je

uključeno preko sedamdesetero djece, od djece iseljenika, potomaka hrvatskih i slovenskih obitelji (Trst) te one rođene u brakovima između talijanskih i hrvatskih državljana.

Kako je bila organizirana hrvatska dopunska nastava u Udinama, Manzanu i Trstu?

Hrvatska dopunska nastava u Trstu, Udinama i Manzanu odvijala se u poslijepodnevnom terminima, jednom tjedno, izvan redovite nastave u talijanskim školama organiziranim, u najvećem broju slučajeva kao cjelodnevni boravak. Za razliku od nekih drugih država (Njemačka, Švicarska) gdje je hrvatski jezik uključen kao fakultativni predmet u redovitu nastavu dotične zemlje, pohađanje hrvatske dopunske nastave u Italiji je dobrovoljno, stoga je u Udinama, Manzanu i Trstu bilo potrebno omogućiti djeci usvajanje znanja uglavnom kroz igru i razne aktivnosti koje će ih privući na pohađanje hrvatske dopunske nastave.

Program nastave u Udinama, Manzanu i Trstu je, u protekle tri i pol godine, prvenstveno bio prilagođen razini poznavanja hrvatskog jezika. Vrlo je zanimljivo istaknuti da je tu bilo nužno primijeniti istovremeno pristup poučavanju hrvatskog jezika kao stranog, kao drugog i kao materinskog jezika, a potom i pristup djeci prema njihovom uzrastu (djeca od 5 do 18 godina).

Zbog značajnih organizacijskih i prostornih problema, djecu najčešće nije bilo moguće podijeliti u skupine prema nekom od postojećih kriterija niti je bilo moguće koristiti isključivo udžbenike namijenjene hrvatskoj dopunskoj nastavi.

Učitelj je, stoga, bio prisiljen sam izrađivati radne listove za obradu pojedinih nastavnih jedinica i koncentrično ih proširivati ovisno o skupini djece i starijih učenika s kojima je radio, njihovoj starosnoj dobi te o razini poznavanja hrvatskog jezika.

Neka iskustvena zapažanja

Iz sastava studenata koji pohađaju lektorat hrvatskog jezika na Sveučilištu u Udinama može se uočiti da su najbrojniji Talijani, a to znači da se hrvatskom prvenstveno pristupa kao stranom jeziku. Strani jezik, prema definiciji znanstvenika Paola E. Balbonija, profesora didaktike stranih jezika sa Sveučilišta Ca Foscari iz Venecije, dakle nije jezik komunikacije zemlje u kojoj se taj jezik uči kao strani („... lingua straniera non è la lingua di comunicazione nel paese in cui questa lingua si insegna come lingua straniera...”).

Strani jezik se usvaja, stoga, u umjetno stvorenim uvjetima, profesor, nastavnik odnosno lektor **jedini** je izvor znanja za studente, a učenje prvenstveno ovisi o metodama i materijalima koje ponudi profesor, o vremenu koje je svakom pojedinom studentu potrebno za usvajanje i pamćenje te o nizu drugih faktora.

Kako, dakle, lektor tzv. „madre lingua” odnosno lektor materinskog jezika, u tom slučaju hrvatskog, pristupa poučavanju hrvatskog kao stranog jezika?

Dosadašnje iskustvo u poučavanju, ne samo hrvatskog kao stranog jezika već i desetogodišnje iskustvo stečeno u poučavanju talijanskog kao drugog jezika (lingvističke medijacije u osnovnim i srednjim školama regije u kojima su talijansku nastavu pohađala djeca s područja bivše Jugoslavije), pokazalo je da je prije svega izuzetno važno:

- da profesor svoj vlastiti materinski jezik „promatra” s aspekta talijanskih studenata, dakle, izvana, kao da je i njemu to strani jezik;
- da nastoji studentima uvijek dati „ključ” za usvajanje svake pojedine gramatičke kategorije, pogotovo onih koje, s obzirom da talijanski pripada grupi romanskih jezika, u talijanskom ne postoje ili su drukčije postavljene;
- da uvijek vodi računa o poteškoćama koje student može imati u usvajanju tih novih gramatičkih kategorija;
- da vrlo dobro poznaje talijanski jezik i gramatiku (odnosno jezik zemlje u kojoj radi kao lektor) kako bi mogao kontrastivnom metodom pomoći studentu u usvajanju znanja.

Svaka osoba, tek kad započne učenje još jednog jezika, dolazi u priliku da počinje uspoređivati njegove gramatičke i jezične vrijednosti s onima u svojem materinskom jeziku. Goethe je jednom prilikom istaknuo da čovjek koji poznaje jedino svoj materinski jezik, ne poznaje uistinu taj svoj jezik („... what Goethe, the German philosopher, once said: The person who knows only one language does not truly know that language...”).

Zaista, tek prilikom izravnog iskustva usvajanja stranog jezika počinju se uspoređivati fonološke, morfološke i sintaktičke karakteristike jezika koji se uči s vlastitim da bi se moglo shvatiti gramatičko ustrojstvo jezika koji se uči. Nastavnik koji je hrvatski jezik predavao samo i isključivo kao materinski, vrlo će teško shvatiti potrebe stranog studenta. Zato je važno da i lektor, odnosno profesor, također, posjeduje izravno iskustvo usvajanja makar jednog stranog jezika.

Talijanskim govornicima – studentima prve godine studija najveća novost su deklinacije imenica, pridjeva, brojeva, glagoli i njihovo sprežanje te pojam glagolskog vida, odnosno svršenost i nesvršenost. To su ujedno i „mehanizmi” kod čijeg usvajanja, izbora i korektnе uporabe studenti imaju najviše poteškoća. To je vidljivo iz nekoliko sljedećih primjera:

kod deklinacije imenica:

Ja jako volim impovizacija.

Vlasnik uređuje nekoliko sobe.

Ana već četiri godina živi u Americi.

Išla sam u školu dva godine.

Srela sam jedan stari bogataš.

U Hrvatskoj smo došli na ljetovanje.

u odabiru odgovarajućeg prijedloga:*idem u fakultetu**on doći kod nas u vikend**išli smo na kazalište**Volio bih ljetovati u pustom otoku.*

Pogreške u dekliniranju imenica, pridjeva, a pogotovo brojeva prisutne su i na drugoj i na trećoj godini studija pa je stoga neophodno stalno provoditi vježbe i podsjećati na primjenu gramatičkih pravila.

Drugi, izuzetno veliki problem za studente je glagolski vid i pravilan izbor svršenog odnosno nesvršenog glagola dok je za nastavnika isto tako problem pronalaženje odgovarajućeg načina na koji bi talijanskom studentu približio značenje glagolskog vida. To je, naime, za studente gotovo apstraktna gramatička kategorija koja ni do danas nije dovoljno proučena i obrađena tako da bi strancu bila razumljiva.

Evo samo nekoliko jednostavnih primjera u odabiru svršenih i nesvršenih glagola:

- *Već tjedan dana ne govorim hrvatski i počeo sam zaboraviti riječi.*
- *Pozdravim te sada i idem.*
- *Nadam se da vam se sviđa što rekla sam i da **dođite** uskoro.*
- *Počeo sam **kupiti** DVD-e na kioscima.*
- *Sve je bilo zanimljivo i **poznala** sam ljude od svega svijeta.*
- *Pričekajte moram **gledati** je li kod kuće.*

Određene usporedbe u odabiru metoda i pristupa poučavanju hrvatskog jezika na početnom stupnju, dakle sa studentima prve godine, prošle i ove akademske godine, nakon pet mjeseci pokazale su da je predstavljanje svih tekstova iz udžbenika „Učimo hrvatski jezik 1” i „Dobro došli 1–2” prvenstveno slušanjem CD-ova, donijelo kvalitetnije rezultate od prošogodišnjih. Naime, studenti koji su u ovoj 2005./2006. akademskoj godini upisali studij hrvatskog jezika, nakon pedesetak sati nastave u kojoj su svaku nastavnu jedinicu slušali najmanje po četiri puta, komentirali u parovima i zajedničkim zaključivanjem upotpunjavali sadržaj pojedinih nastavnih jedinica, u grupama jednostavnim rečenicama oispisivali njihov sadržaj i izlagali ga ostalim studentima, brže i spremnije odgovaraju na pitanja, izražavaju se osjetno lakše nego njihovi prethodnici koji su više vremena provodili u pojedinačnom radu rješavajući vježbe i prevodeći značenje rečenica iz nastavnih jedinica na klasičan način.

Može se stoga zaključiti da je potrebno naročitu pažnju u poučavanju stranog jezika posvetiti aktivnosti slušanja, ali ne samo tekstova nastavnih jedinica snimljenih na kasetama i CD-ovima u idealnim uvjetima koji su dodatak udžbenicima nego slušanja snimki razgovora izvornih govornika nastalih u stvarnim uvjetima (realna brzina razgovora, različiti izgovor, smetnje i zvukovi, itd.). Već je 1979. godine Augusto Lamartina, istraživač sa Sveučilišta u

Padovi napisao u časopisu „Lend”, (siječanj 1979.) da se student ili bilo koja osoba koja se nađe u situaciji da mora razumjeti ono što se govori na stranom jeziku, suočava s tim jezikom u njegovoj prirodnoj kompleksnosti („...Al momento di capire ci si deve misurare con la lingua nella sua complessità naturale.”), a Giorgio Piva, profesor Škole stranih jezika (International House) iz Rima, koju je službeno priznalo i talijansko Ministarstvo sveučilišnog obrazovanja i istraživanja (Ministero dell’istruzione, dell’Università e della ricerca) u svojem je članku „Il materiale orale autentico” objavljenom na web stranici www.dilit.it/formazione/Articoli, istaknuo da student, kad se nađe u takvoj situaciji, nema mogućnosti razmišljati o svakoj pojedinoj riječi ili ponovno slušati onaj dio koji nije razumio („...e non ha nessuna possibilità di riflettere su una singola parola o rascoltare a piacimento una parte non chiara.”). Slušanjem autentičnog materijala studenti će naučiti kako usredotočiti pažnju na razumijevanje cjelokupnog sadržaja odnosno na razumijevanje autentičnih usmenih poruka. Važnost slušanja autentičnog materijala ističe i Christopher Humphris, također profesor gore navedene škole stranih jezika, u svojem članku o rezultatima istraživanja vezanih za metode poučavanja stranog jezika, objavljenog na web stranici www.dilit.it pod naslovom „Risultati del sondaggio”. Njegova istraživanja pokazala su da se postotak vremena koje lektori utroše na aktivnost slušanja autentičnih snimki značajno povećao. Naime, prema podacima koje su dali ispitani lektori, oni više od 65% sati predviđenih za aktivnosti učenja stranog jezika utroše upravo na slušanje autentičnog materijala, razmjenu i komentiranje informacija među studentima i to radom u grupama ili u parovima i ponavljanjem aktivnosti slušanja. To pomaže studentima i u obogaćivanju tzv. input-a, odnosno primarnog temelja za stvaranje i progresivno razvijanje tzv. vlastitog **međujezika** i slobodnog izražavanja. Zanimljiv je i podatak da lektori u radu upotrebljavaju 43% autentičnog materijala, ističu da bi ga rabili i puno više da ga nije teško nabaviti. Usprkos poteškoćama, po mišljenju Christophera Humphrisa, taj rezultat istraživanja i nije tako loš i ukazuje na pozitivne promjene u poučavanju stranog jezika. Time se ruši mit da je učenje jezika sinonim za beskrajno ispunjavanje gramatičkih vježbi. Kad je riječ o poučavanju stranog jezika, dugi niz godina primarna je aktivnost bila poučavanje tzv. pisanog jezika. Tek posljednjih tridesetak godina, kao što i Gillian Brown ističe u svojoj knjizi „Listening to Spoken English”, pažnja je usmjerena na poučavanje govornog jezika.

Iskustvo je pokazalo da je, također, vrlo važno, već od samog početka stimulirati studente na vježbanje i to ne samo na rješavanje klasičnih vježbi iz udžbenika, nego na samostalno stvaranje kratkih dijaloga, a kasnije i pisanje kratkih tekstova u parovima ili u grupama nakon odslušanih snimki autentičnog materijala, sve to u vrlo opuštenom, prijateljskom ugođaju. Već je početkom 2003. godine profesor P. E. Balboni u intervjuu Nunzii Latini objavljenom na web stranici www.edscuola.it/archivio/stranieri/, govoreći o novim tehnikama za razvijanje lingvističkih sposobnosti, istakao koliko je važno da se pozornost prilikom usvajanja stranog jezika u potpunosti preusmjeri s nastavnika na studenta i da se poštuje ritam njegovog usvajanja, njegove i samo njegove strategije i želje prilikom učenja stranog jezika („... di mettere lo studente, con i suoi ritmi di apprendimento, le sue strategie che sono sue e solo sue, i suoi desideri, ect. al centro di tutto.”).

Potrebno je napomenuti da pohađanje nastave, odnosno lektorata na Fakultetu stranih jezika i književnosti u Udinama nije obavezno pa je stoga važno organizirati satove hrvatskog jezika tako da studenti mogu usvajati znanje u prijateljskoj i opuštenoj atmosferi u kojoj će se osjećati stimuliranim i nagrađenim za ono što izlože i nauče, gdje se neće sramiti izražavati i griješiti ispred svojih kolega. Potrebno je postići i to da oni sa zadovoljstvom pohađaju lektorat, ali da ujedno dobiju i instrumente potrebne za samostalno učenje.

ZAKLJUČAK

Hrvatskom se jeziku tek posljednjih godina pristupa kao stranomu i mali je broj udžbenika, literature, audio i videomaterijala u kojima se može naći dovoljno jasnih objašnjenja koja bi strancu olakšala učenje hrvatskog jezika. Sve hrvatske gramatike uglavnom su napisane za potrebe hrvatskih, izvornih govornika, prekompleksne su i strancima teško razumljive

Pojava povećanja broja studenata zainteresiranih za učenje hrvatskog jezika zasigurno nije karakteristična samo za Italiju.

Time se potvrđuje potreba za sistematičnijim, kontinuiranim proučavanjem didaktičkog procesa i metoda usvajanja hrvatskog kao stranog i drugog jezika, izradu odgovarajućih udžbenika, gramatika namijenjenih upravo strancima, priručnika, audio i video materijala i zajedničko usklađivanje programa poučavanja hrvatskog jezika kao i usavršavanje lektora, bilo da je riječ o lektorima koji odlaze na razmjenu preko Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske ili o lektorima koji rade na ostalim sveučilištima.

Od velikog značaja bili bi i izravni kontakti i razmjena iskustava i materijala s Croaticumom, Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu te s ostalim institucijama koje organiziraju tečajeve hrvatskog kao stranog i drugog jezika.

Sve to znatno bi pridonijelo poboljšanju kvalitete odvijanja nastave hrvatskog jezika u inozemstvu, promidžbi kulture i približavanju Hrvatske ostalim europskim i prekomorskim zemljama.

LITERATURA:

KNJIGE:

- Balboni, Paolo E. (1998.) *Tecniche didattiche*, Torino: UTET
- Porcelli, G. e Balboni, Paolo E. (1991.) *Glottodidattica e università*, Padova: Liviana editrice
- Balboni, Paolo E. (1998.) *Tecniche didattiche e processi d'apprendimento linguistico*, Padova: Liviana editrice
- Cummins, J. (1989.), *Empowering minority students* (1 st ed.) Sacramento, California, California Association for Bilingual Education

- Brown, Gillian, *Listening to Spoken English* (2nd ed.), London; Longman

Članci:

- Piva G., Il materiale orale autentico, 2/1980.
- Humphris C., (1/1991), Risultati del sondaggio, web stranica www.dilit.it/formazione/Articoli
- Latini, N. Didattica delle lingue, web stranica www.edscuola.it/archivio/stranieri

WEB-stranice talijanskih fakulteta na kojima se može studirati hrvatski jezik:

Sveučilište u Udinama	www.uniud.it
Sveučilište u Torinu	www.unito.it
Sveučilište u Milanu	www.unicatt.it
Sveučilište u Veneciji	www.unive.it/dip-dais/
Sveučilište u Padovi	www.maldura.unipd.it/slavo/
Sveučilište u Trstu	www.units.it
Visoka škola za prevoditelje	www.sslmit.univ.trieste.it
Fakultet za strane jezike	www.univ.trieste.it/~nirdange/
Sveučilište u Chietiju i Peskari	www.unich.it
Sveučilište „La Sapienza” u Rimu	www.lettere.uniroma2.it
Sveučilište u Firenci	www.unifi.it
Sveučilište u Napulju	www.iuo.it
Sveučilište u Bariju	www.lingue.uniba.it

CROATIAN LANGUAGE IN THE ITALIAN ENVIRONMENT

The article describes the modes of organisation of the Croatian language studies on the Italian Universities, particularly on the University of Udine, where in the last four years the number of students has been considerably increased.

In all Italian universities, except the University «La Sapienza» of Rome, the language is taught as Serbian-Croatian language. Only the University of Rome decided to treat the two languages separately.

Part of the article examines the difficulties encountered by Italian students learning Croatian as a foreign language and the methods of teaching Croatian language as a second and foreign language.

Key words: *organisation of Croatian language studies, Croatian as foreign language, Croatian as second language,*